Honderd jaar militaire geschiedenis

Op 24 april vierde de „geschiedschrijver" van de Koninklijke landmacht, de Sectie Militaire Geschiedenis van de Landmachtstaf het 100-jarig bestaan. Bij Koninklijk Besluit van 24 april 1891 werd de toenmalige lkol F. de Bas belast met „het doen van naspeuringen en het maken van studiën op het gebied van de Nederlandsche krijgsmacht".

Dat de krijgsgeschiedenis in Nederland werd erkend als gebied van wetenschappelijk onderzoek is met name aan De Bas te danken. Het is hier niet de plaats om uitgebreid stil te staan bij de organisatie van het krijgsgeschiedkundig onderzoek in de loop van de jaren en bij hen die aan dat onderzoek leiding hebben gegeven of eraan hebben meegewerkt. Belangrijker is het de ontwikkelingen in verleden en heden aan te geven alsmede de richting waarin de militaire geschiedschrijving zich beweegt. Uiteraard kan ook niet worden voorbijgegaan aan de uitgaven, die door de sectie zijn verzorgd.

Tot de belangrijkste publikaties behoren *Het Staatsche Leger*, waarvan aanvankelijk F. J. G. ten Raa de auteur was en later J. W. Wijn; *De strijd op Nederlands grondgebied tijdens Wereldoorlog II*, voor een belangrijk deel van de hand van V. E. Nierstrasz, en de serie *Nederlands-Indië contra Japan*, met verschillende auteurs. Opvallend is, dat in de beide laatste series de krijgshandelingen uitgebreid en zeer in detail worden beschreven. Het interpreteren en analyseren is grotendeels achterwege gebleven en als het toch is gebeurd, dan heeft dat voornamelijk betrekking op (kleinschalig uitgevoerde) gevechtsacties. Het plaatsen van de gebeurtenissen in een breder politiek-strategisch verband blijft eveneens veelal achterwege. Het was in feite op 19e-eeuwse leest geschoeide krijgsgeschiedenis.

In de jaren '70 en '80 hebben zich bij de Sectie Militaire Geschiedenis ingrijpende wijzigingen voltrokken, in lijn met de internationale ontwikkelingen op het vakgebied. De krijgshandelingen worden nu wel in een bredere politiek-strategische context geplaatst, en ook het functioneren van de vredesorganisatie werd onderwerp van studie. Door aandacht te geven aan de maatschappelijke effecten van de krijgsmacht levert de Sectie thans ook een bijdrage aan beleidsontwikkeling. Met name geldt dat indien historische kennis onontbeerlijk is, waarbij men kan denken aan het veteranenbeleid.

Voorts voorziet de Sectie ook in de groeiende maatschappelijke behoefte aan meer kennis van het militaire verleden. De bijdrage, die de historische afdelingen van de krijgsmacht leveren aan de beeldvorming over de krijgsmacht in de samenleving, is recent nog eens beklemtoond in het rapport *De publieke presentatie van de krijgsmacht.* De Maatschappelijke Raad voor de Krijgsmacht stelt daarin: „Aan een goed corporate image van de krijgsmacht kan eveneens het werk van de historische afdelingen (. . .) bijdragen".

Om kort te gaan, de Sectie Militaire Geschiedenis is geëvolueerd tot een toonaangevend onderzoeks-, documentatie- en voorlichtingscentrum voor de militaire geschiedenis, hetgeen ook treffend tot uitdrukking komt in de naamsverandering: militaire geschiedenis in plaats van krijgsgeschiedenis.

Aan de operationele geschiedschrijving zijn de veranderingen niet ongemerkt voorbijgegaan. De samenhang tussen de krijgshandelingen en de omgevingsfactoren dient in beschrijving èn analyse tot uitdrukking te komen. In twee editorialen (juni en juli 1976) heeft de Militaire Spectator deze wijze van geschiedschrijving van harte ondersteund. Een recent voorbeeld is het boek *Mei 1940* van drs. P. Kamphuis en dr. H. Amersfoort, verschenen in het voorjaar van 1990. Dat een dergelijke wijze van geschiedschrijving wordt gewaardeerd, blijkt uit positieve beoordelingen en de verkoopcijfers.

De Sectie Militaire Geschiedenis richt zich momen-

teel zowel op meer populaire uitgaven als op wetenschappelijke produkties. Ook mag niet onvermeld blijven dat regelmatig bijdragen worden geleverd aan het militaire onderwijs, aan symposia, tentoonstellingen e.d. Tot de voor een breder publiek geschreven publikaties behoort de zg. brochurereeks, waarvan die over de trouwe-dienstmedaille en het officierskruis ongetwijfeld het bekendst zijn. Met deze reeks beoogt de sectie bij bepaalde gebeurtenissen (jubileum, naamgeving kazerne e.d.) de relatie van het heden met het verleden tot uitdrukking te brengen.

Het wetenschappelijke werk heeft wellicht een minder brede bekendheid, maar ook op dit gebied is inmiddels een reputatie opgebouwd. Voor de wetenschappelijk geïnteresseerden zijn de „Bijdragen" en de jaarlijks verschijnende „Mededelingen" geen onbekenden. Het recente boek *Marsroutes en dwaalsporen* van dr. P. M. H. Groen, over het Nederlandse militair-strategische beleid in Indonesië in 1945-1950, heeft de nodige aandacht gekregen. De sectie zit niet stil en voor de komende jaren staan verschillende boeken en brochures op het programma.

Hoe goed de publikaties ook worden ontvangen en hoe positief de kritieken ook zijn, regelmatig dient de vraag te worden gesteld wat met deze operationele geschiedschrijving wordt beoogd. Geschiedenis kijkt terug, beschrijft en analyseert de beschreven situaties. Dat geldt ook voor de militaire historie, maar bij dit onderdeel van de geschiedenis is het gevaar zeer groot dat voorbeelden uit de geschiedenis worden gehanteerd en gekopieerd. Het ligt voor de hand te veronderstellen, dat in dergelijke situaties met name wordt gelet op de operaties, die succesvol zijn afgelopen, en dat de minder positief afgelopen acties terzijde worden geschoven. Een dergelijk gebruik van de geschiedenis is alleszins verklaarbaar, want het uitvoeren van militaire operaties brengt nu eenmaal een grote mate van onzekerheid mee. Enig „houvast" in het verleden kan dan meer zelfvertrouwen geven bij het kiezen van een wijze van optreden. Dat een dergelijke wijze van gebruik van de militaire geschiedenis veelal tot moeilijkheden zal leiden is overigens algemeen bekend. De vraag is: hoe dan wèl?

Bij het bestuderen van militaire geschiedenis zal steeds een antwoord moeten worden gegeven op het waarom van een bepaalde keuze, beslissing of wijze van uitvoering. Aandacht zal moeten worden besteed aan de omstandigheden, het beoogde doel, de aard, de omvang van de beschikbare middelen e.d. Uit de beantwoording van deze soort vragen zal blijken dat de omstandigheden nooit identiek zijn. Uit de verdere analyse zullen ook de redenen naar voren moeten komen van het al dan niet succesvol verlopen van een bepaalde operatie. Het op deze wijze uitvoeren van evaluaties kan leiden tot verbetering van het inzicht in het uitvoeren van operaties, die per definitie complex zijn. In dat verband moet tevens worden gelet op het niveau dat wordt geëvalueerd. Op tactisch niveau kan de operatie een succes zijn geweest, maar op strategisch niveau tot een mislukking hebben geleid. In dat kader dienen tevens bijzondere omstandigheden en invloeden, zoals de personele en materiële situatie, de aandacht te krijgen.

Met zulk een benadering kan de militaire geschiedenis een belangrijke bijdrage leveren aan de vorming van met name het personeel dat onder gevechtsomstandigheden op de verschillende niveaus in de organisatie beslissingen moet nemen. Dat houdt in, dat zowel in de initiële opleidingen als in de verdere loopbaanopleidingen militaire geschiedenis moet worden behandeld. De Sectie Militaire Geschiedenis kan daaraan een belangrijke bijdrage leveren, niet alleen door de medewerkers te laten optreden als (gast)docent, maar ook door ten aanzien van dit onderwerp coördinerend op te treden tussen de verschillende opleidingsinstituten en zodoende richting te geven aan het militair-historische onderzoek.

De sectie richt zich momenteel, conform de taakstelling, vooral op de Nederlandse landstrijdkrachten. Mede in verband met de genoemde onderwijskundige aspecten zou kunnen worden overwogen het werkgebied uit te breiden tot de militaire operaties uit de 20e eeuw, wier analyse ook nu nog profijtelijk kan zijn.

De Sectie Militaire Geschiedenis heeft in de afgelopen jaren verschillende nieuwe activiteiten ontplooid en daarbij blijk gegeven over een grote vitaliteit te beschikken. Ongetwijfeld zal een taakuitbreiding met dezelfde energie worden opgepakt.

Wij wensen de honderdjarige van harte geluk en spreken de hoop uit dat in de toekomst vooral de gebeurtenissen hoeven te worden beschreven, die ook voor de lezer van nu reeds geschiedenis zijn.